

Saamelaisten osallistumisoikeuksien lisääminen valtion maa- ja vesialueiden käyttöä koskevassa päätöksentekomenettelyssä saamelaisten kotiseutualueella

Kuulemistilaisuus 8.11.2013 Sajos

MMT Kirsi-Marja Korhonen, Metsähallitus, metsätalous

Metsähallituksen metsätalous hallinnoi 17,2 prosenttia saamelaisten kotiseutualueen maista. Metsätaloutta harjoitetaan 9,4 prosentilla valtion maista. Saamelaisten kotiseutualueen metsätalous on osa Lapin metsätalousaluetta. Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kuntien alueet sekä Sodankylän kunnan Kuutuan alue kuuluvat Ylä-Lapin metsätiimiin ja Lapin paliskunnan alue Sodankylässä Keski-Lapin metsätiimiin.

Saamelaiskäräjien, koltaneuvoston, alueen paliskuntien ja muiden sidosryhmien vaikutusmahdollisuuksia metsätalouden toiminnan mitoittamiseen ja linjauksiin on kehitetty voimakkaasti viime vuosina:

1. Saamelaiskäräjien ja koltaneuvoston kanssa on sovittu saamelaisten kotiseutualueen metsänkäsitteilyperiaatteet osana PEFC metsäsertifioinnin kriteeriä vuonna 2010. Nämä metsänkäsitteilyperiaatteet on kirjattu ohjeiksi Metsätalouden ympäristöoppaaseen v. 2012.
2. Inarin neljän metsäpaliskunnan ja Metsähallituksen metsätalouden neuvotteluprosessin tuloksena paliskuntien tärkeinä pitämät laidunalueet (Liite 1) rajattiin 20 vuodeksi metsätaloustoimien ulkopuolelle ja muulle osalle paliskuntien käytössä olevaa metsätalousaluetta sovittiin menettelytavat metsätalouden toiminnalle vuonna 2009-2010.
3. Ylä-Lapin luonnonvarasuunnitelma laadittiin laajapohjaisen yhteistyöryhmän (Liite 2) linjausten mukaisena. Suunnitelmassa määritettiin myös metsätalouden hakkuiden ja metsänhoidon mitoittukset seuraavalle 10 vuodelle. Mitoitusten laskennan pohjana oli normaalien kestävyysrajoitteiden lisäksi Inarin metsäpaliskuntien kanssa tehdyt sopimukset. Niiden alueille ei laskettu hakkuusuunnitetta seuraavaan 40 vuoteen. Yhteistyöryhmä asetti metsätaloudelle myös muita rajoituksia (Liite 3). Sovittujen rajoitusten mukainen hakkuulaskelma MELA-ohjelmistolla tuotti seuraavan kymmenen vuoden kestäväksi hakkuusuunnitteeksi 124 000 m³/v. Yhteistyöryhmän päätöskokouksessa Metsähallituksen edustajat siirtyivät kokoushuoneen ulkopuolelle päätöksen teon ajaksi ja ryhmä esitti hakkuusuunnitteeksi 115 000 m³/v, minkä Metsähallitus hyväksyi.
4. Itä-Lapin luonnonvarasuunnitelmassa vuosina 2006 ja 2010 Lapin paliskunnan alueelle sovittiin paliskunnan ja Metsähallituksen metsätalouden neuvotteluissa rajoituksia metsänkäsitteilylle sekä enimmäishakkuumäärä, joka mitoittettiin alle MELA-laskelman tuottaman kestävä hakuusuunnitteen. Luonnonvarasuunnitelman tarkistuksessa vuonna 2010 tehtiin Peurakairan Metsä-Lappi kohteen osalta maankäyttöpäätös, jolla yli 15 000 ha metsätalousalueen metsämaata siirrettiin pysyvästi metsätalouden ulkopuolelle. Päätös perustui laajan sidosryhmäohjausryhmän ohjaamaan Metsä-Lappi prosessiin, ja siinä saatuun neuvotteluratkaisuun.
5. Lapin paliskunnan alueelle on valmistumassa vuoden 2013 aikana erillinen metsätaloussuunnitelma, johon on yhteistyössä sisällytetty poronhoidon toiminta-alueet ja erityiskohteet, metsien käsittely sekä maisema- ja kulttuuriperintökohteet ja erilainen reitistö.
6. Paliskuntain yhdistys ja Metsähallitus ovat vuonna 2013 neuvotelleet laajan sopimuksen (Liite 4), jolla määritetään poronhoidon ja Metsähallituksen toiminnan yhteensovittamisesta ja neuvottelumenettelyistä koko poronhoitoalueella. Sopimus sisältää mm. sen, että kaikista

hakkuusuunnitelmista, maanmuokkaussuunnitelmista ja tienrakennuksista tarjotaan paliskunnalle mahdollisuutta vaikuttaa niiden sisältöön ja esittää muutoksia suunnitelmiin. Vuosittaisissa neuvotteluissa käydään läpi mennyt ja tuleva toiminta ja mahdolliset tulkintaerimielisyydet. Erityiselle poronhoitoalueelle, johon saamelaisten kotiseutualue kokonaisuudessaan kuuluu, on sopimuksella säädetty muuta poronhoitoaluetta tarkemmat vaatimukset metsätalouden harjoittamiselle.

7. Parhaillaan on käynnissä neuvotteluprosessi saamelaisalueen paliskuntien, saamelaiskäräjien, koltaneuvoston ja Metsähallituksen kesken em. sopimuksen pohjalta tarkennetuista menettelyistä saamelaisten kotiseutualueelle.
8. Metsätalouden ja porotalouden yhteensovittamisessa (Liite 5) kuitenkin keskeistä on arkipäivän yhteydenpito metsätalouden paikallisten työntekijöiden ja poromiesten kesken. Metsätalouden mahdollinen yhtiöittäminen toisi lisähaasteita tämän yhteistyön onnistumiselle.
9. Metsähallituksella on pohjois-saamenkielinen tiedottaja, joka huolehtii saamenkielisestä tiedottamisesta eri kanavien kautta sekä välittää tietoa saamelaisten kotiseutualueen asioista laajemminkin. Saamen kielten säilymistä ja saamelaisten osallistumismahdollisuuksia turvataan myös huolehtimalla materiaalien käänöksistä ja tilaisuuksien tulkkipalveluista.

Metsätalous on merkittävä elinkeino saamelaisten kotiseutualueella sekä työllisyyden että paikallistalouden kannalta. Metsähallitus pitää tärkeänä, että saamelaisten kotiseutualueella valtion metsätalousalueilla harjoitetaan jatkossakin monikäyttömetsätaloutta kannattavana liiketoimintana, ja että metsätalousalueet säilyvät nykymuotoisessa käytössä. Näkemyksemme mukaan tämä toteutuu parhaiten osana Metsähallituksen metsätalouden toimintaa.

Metsätalouden mahdollinen yhtiöittäminen toisi mukanaan lisähaasteita, mutta metsätaloutta ei olisi järkevää harjoittaa myöskään osana julkisia hallintotehtäviä. Metsätalouden jatkaminen osana erityisliikelaitosta ilman yhtiöittämistä tarjoaisi parhaat mahdollisuudet kehittää saamelaisten osallistumismahdollisuuksia valtion maiden käyttöä koskevassa päätöksenteossa kaikilla päätöksenteon tasoilla, maankäyttöpäätöksistä arkipäivän pieniin yhteensovittamisasioihin.

Metsätaloustoiminnan kokonaismitoituksesta on mahdollista sopia luonnonvarasuunnittelun laajapohjaisessa sidosryhmäyhteistyössä, jossa saamelaisten riittävä osallistumisoikeus voidaan turvata valitsemalla ryhmään saamelaisedustus esimerkiksi Akwé: Kon periaatteiden mukaan. Tulisi myös harkita mahdollisuutta ohjata alueen metsätaloudesta saatava tuotto suoraan alueen elinkeinojen kehittämiseen.

Saamelaiskäräjien ja koltta-alueella koltaneuvoston kanssa voidaan sopia saamelaisten kotiseutualueita koskevat metsänkäsittelyperiaatteet ja –linjaukset sekä yhteistoimintaa ohjaavat sopimusmenettelyt joko osana hallintomallia tai erikseen. Niiden tavoitteena on turvata saamelaiskulttuuriin kuuluvan poronhoidon edellytykset saamelaisten kotiseutualueeseen sisältyvillä metsätalousalueilla.

Porotalouden toiminta-alueisiin ja -rakenteisiin, loppo- ja jäkälälaitumiin, vasonta-alueisiin ja kuljetusreitteihin liittyvistä yksityiskohtaisista metsätaloustoimien rajoituksista ja muista vastaavista asioista tulee jatkossakin voida sopia suoraan metsätaloustoimijan ja kyseisen paliskunnan edustajien kanssa. Tätä yhteistyötä on tarpeen kehittää edelleen, mutta sitä ei voi korvata laajoja alueita koskevilla hallintoratkaisuilla, jos halutaan tehokkaasti ja läheisyysperiaatteen mukaan sovittaa yhteen eri käyttömuotojen tarpeet.